

Respons

Irak: Uregistrerte ekteskap som involverer mindreårige

- Vil uregistrerte ekteskap også kunne omfatte ekteskap med mindreårige?
- Er omfanget av uregistrerte ekteskap som involverer mindreårige stabilt, eller øker det?
- Ser man noen spesifikke typer av uregistrerte ekteskap med mindreårige?
- Hva er bakgrunnen for at ekteskapene med mindreårige ikke registreres?
- Hva er konsekvensene for mindreårige ektefeller av at ekteskap ikke blir registrert?
- Finnes det noe hjelpeapparat for gifte mindreårige?

Innledning

Nedre lovlige aldersgrense for inngåelse av ekteskap i Irak er 18 år. Det er ifølge irakisk familielov anledning til å gifte seg med en mindreårig, forutsatt at det er gitt samtykke fra de foresatte. Ekteskap kan etter loven godkjennes ned til 15 års alder (Personstatusloven 1959, seksjon 3 artikkel 8). Kurdistanregionen (KRI) følger den samme loven, men her er grensen satt ved 16 år.

Omfanget av ekteskap som involverer mindreårige skal ha steget jevnt i Irak siden 1990-tallet, og særlig etter 2003 (USAID 2014, s. 32). Ifølge Minority Rights Group International og Ceasefire Centre for Civilian Rights (2015, s. 20) representerer Irak således et unntak fra trenden i den arabiske verden, hvor antallet barneekteskap generelt har gått ned de siste årene.

UNICEF rapporterte i 2016 at 975 000 jenter under 15 år er gift. Ifølge samme rapport var andelen gifte jenter under henholdsvis 15 og 18 år 4,6 prosent og 24,3 prosent i 2013. I 2011 var 21 prosent av jenter mellom 15 og 19 år gift (UNICEF 2016).

Det globale partnerskapet Girls not Brides (2017) refererer til tall fra irakiske myndigheter som viser at antallet inngåtte ekteskap blant jenter under 18 år har økt fra 15 prosent i 1997 til 20 prosent i 2012. Av de 20 prosentene var 5 prosent under 15 år.

Respons **Irak: Uregistrerte ekteskap som involverer mindreårige**

Vil uregistrerte ekteskap også kunne omfatte ekteskap med mindreårige?

Ifølge Norges ambassade i Amman (2016) kan mørketallene for barneekteskap være store, da mange av ekteskapene er utenomrettslige og dermed ikke blir registrert. Avtalene mellom familiene kan i slike tilfeller ha kommet i stand med en lokal religiøs leder eller et familieoverhode til stede. Ambassaden legger til at barneekteskap og tvangsekteskap ikke er nye fenomener i Irak.

Ettersom ekteskap mellom personer ned til 15 (16) år etter loven kan godkjennes på visse vilkår, kan de også registreres. En lokal dommer kan her bruke skjønn, og godkjenne ekteskapsinngåelsen hvis jenta anses som moden for alderen, og dersom ekteskapet har ført til barn. Ekteskapsinngåelser blir i noen tilfeller også godkjent av domstoler før fylte 15 år. Ambassaden skriver at den har sett ekteskap godkjent der jenta er så ung som 13 år. Myndighetene er på sin side opptatt av å få disse barna registrert og ser derfor, ifølge ambassaden, iblant bort fra alderen på ektefellene der en dommer har godkjent ekteskapet.

Av det som følger nedenfor, er likevel det samlede inntrykket at størstedelen av ekteskapene der mindreårige er involvert, ikke blir registrert.

Omfanget av uregistrerte ekteskap som involverer mindreårige

Ingen av våre muntlige kilder har kunnet oppgi noe spesifikt omfang av uregistrerte ekteskap som involverer mindreårige. Det at fravær av registrering dessuten gjør det vanskelig å føre statistikk over forekomsten, svekker mulighetene for rapportering ytterligere.

Den offentlige amerikanske bistandsorganisasjonen USAID har tidligere rapportert (2014, s. 21, 32-33) at uregistrerte ekteskap både er vanlige og et økende problem i Irak. I noen rurale områder skal forekomsten være så høy som 60 % (s. 21). Ifølge organisasjonen involverer de fleste tilfeller av uregistrerte ekteskap en mindreårig ektefelle, og ekteskapene blir ofte ikke registrert før jenta fyller 18 år, eller når barna skal skrives inn på skole og trenger ID-dokumenter (s. 32).¹

Nettavisen Arab Weekly (2015) har også meldt at uregistrerte ekteskap generelt har økt i omfang siden 2003, da det gamle sekulære regimet ble styrtet. Avisen siterer en advokat som forteller at flere tusen saker er blitt reist overfor myndighetene av kvinner som i ettertid, på egen hånd, har ønsket å få registrert ekteskapet sitt for eksempel etter at mannen har forlatt henne. Over fire tusen slike saker skal ha blitt reist ved en enkelt domstol bare i oktober 2015, ifølge en juridisk ekspert avisen har snakket med.

UNICEF fremholdt i et møte med Landinfo i Bagdad i februar 2017, at barneekteskap generelt er vanligst i miljøer preget av «tradisjonell klanmentalitet», og at slike miljøer er mest utbredt i landets sydlige, vestre og nordvestre deler. Noen nærmere antydning om hvor stor denne utbredelsen er, ble ikke gitt. Landinfo og Lifos har ved besøk i det sydlige Irak tidligere fått høre at omfanget av barneekteskap som ikke blir registrert, er svært utbredt blant fattige familier i denne delen av landet (Landinfo & Lifos 2012, s. 22). Dette er samtidig områder hvor klansystemet står sterkt. Slik sett kan man muligens se for seg et sammenfall mellom fattigdom, klansystem og barneekteskap som ikke blir registrert.

¹ I 2013 uttalte en av USAIDs partnerorganisasjoner i Irak (Fatima House Charity for Women) at opp mot halvparten av ekteskapene som ble registrert ved familiedomstolene i Sadr City, var tidligere inngåtte ekteskap (USAID 2014, s. 21).

Respons Irak: Uregistrerte ekteskap som involverer mindreårige

Om man legger til grunn at det er et slikt sammenfall, kan andre kildeutsagn muligens kaste litt lys over forekomsten, selv om de ikke kan gi noen konkrete anslag. I 2016 rapporterte den norske ambassaden i Amman at barneekteskap ifølge humanitære organisasjoner var et økende problem, spesielt blant de over 3,4 millioner irakerne som er blitt internt fordrevne som følge av ISILs fremmarsj i 2014 og 2015. En tiendedel av Iraks befolkning er på flukt i eget land.

I møtet i februar i år påpekte UNICEF at det er internflyktninger som nå står for den største økningen i slike ekteskap, og at det er blant dem forekomsten er høyest. Omfanget av slike ekteskap i områder gjenerobret fra ISIL, er foreløpig ikke kjent.

UNICEF fortalte også at de iblant anekdotisk får høre om at den økonomiske nedgangen i Sør-Irak har ført til en økning i antallet der. Den største økningen ser man derimot i de deler av landet hvor internfluktstrømmene er størst.

Norges ambassade i Amman (møte februar 2017) uttalte at de ikke kjente til noen spesielle geografiske mønstre for forekomsten av ekteskap med mindreårige. De kjente heller ikke til noen nærmere anslag for skilsmisserate og skilsmissemønstre med hensyn til slike ekteskap.

Landinfo kan ikke si noe konkret om hvorvidt omfanget av uregistrerte mindreårige ekteskap øker. Det ovenstående kan likevel gi en pekepinn om at der hvor omfanget av mindreårige ekteskap øker generelt, vil det også være snakk om en stor andel som ikke registreres.

Ser man noen spesifikke typer av uregistrerte ekteskap med mindreårige?

Det har ikke lyktes oss å finne informasjon som kan bidra til å typologisere slike ekteskap. Derimot kan en se visse mønstre i bakgrunnen til mindreårige som blir gift. Ifølge en rapport om Kurdistanregionen fra Girls not Brides (2015), som i Irak samarbeider med bl.a. FN om å bekjempe barneekteskap, er det særlig barn i følgende livssituasjoner som risikerer å bli giftet bort som mindreårige:

- Barn i økonomisk sårbare familier
- Barn i familier som ledes av en kvinne
- Barn i store familier
- Barn i familier der omsorgspersonene har høy alder
- Barn som har falt ut av skolen eller aldri har gått på skole
- Barn som er internflyktninger eller flyktninger

Heller ikke i denne rapporten eller hos andre kilder vi har konsultert, har det fremgått i hvilken grad det også måtte være snakk om ekteskap som ikke blir registrert. Kildene synes mest opptatt av å fokusere på barneekteskap generelt.

En rapport fra FNs befolkningsfond (UNFPA 2016) om barneekteskap i Kurdistanregionen løfter frem barn i fattige familier og barn i internflyktningfamilier, som særlig utsatte. I møte med Landinfo ga UNICEF (februar 2017) uttrykk for at barneekteskap generelt er en såkalt negativ overlevelsesstrategi som mange tyr til pga. manglende beskyttelse. Internflukten som mange har blitt tvunget ut i, gjør dem enda mer utsatt.

Respons Irak: Uregistrerte ekteskap som involverer mindreårige

Programdirektør Raya Barazanji (2017) ved det amerikanske U.S. Institute for Peace, USIP, trekker fram fattigdom, konflikt og strenge religiøse og sosiale tradisjoner som hoveddrivkrefter bak barneekteskap i Irak. Familielovgivningen gir etter hva hun fremholder, lite vern mot dette både for voksne og mindreårige.

Girls not Brides (2017) anfører at vanskelige økonomiske forhold i landet over lang tid er en direkte årsak til at antallet ekteskap med mindreårige kvinner/jenter har steget.

Bakgrunnen for at ekteskap med mindreårige ikke registreres

Norges ambassade i Amman (møte 2017) mente at det blant mange av mennene som gifter seg med mindreårige kvinner, muligens er en motstand mot å registrere ekteskapet. Et uregistrert ekteskap gir mannen fordeler, som bl.a. at ektefellen da ikke vil få arverett.

Ambassaden har tidligere påpekt (2016) at mange av barneekteskapene som ikke registreres, enten aldri blir registrert, eller først blir det flere år senere. Selv om en slik avtale om å inngå ekteskap ikke er formelt gyldig, blir paret likevel sosialt og kulturelt ansett som gift.

I rapporten fra UNFPA (2016) blir manglende registrering, både i KRI og i landet ellers, forklart med et sammenfall av sosiale, religiøse og økonomiske faktorer. I det kurdiske samfunnet er det ifølge UNFPA familier som ser det som tilstrekkelig at en lokal imam erklærer paret for gift for å beholde familiens respekt og økonomi og jentenes trygghet. Imamen er ikke pliktig å registrere handlingen. Den prekære internfluktsituasjonen forsterker denne mekanismen. Både for å lette familiens forsørgerbyrde, verne jentene mot seksuelle overgrep og forebygge førektekapelige seksuelle relasjoner, ønsker mange familier dem snart gift. Ettersom en imam kan gjøre dette uten videre formaliteter, og det er nok til at jenta da betraktes som rettmessig gift, er dette en nærliggende løsning å gripe til for dårlig bemidlede familier og internflyktningfamilier (UNFPA 2016, s. 3-4).

UNFPA fremholder som en generell kommentar at Iraks familielovgivning tillater landets ulike religiøse retninger å følge sine egne normer for bl.a. ekteskap. Samtidig gjelder aldersgrensene som følger av loven, for alle. UNFPA mener at fleksibiliteten som lovgivningen likevel gir de ulike trossamfunnene, legger hindringer i veien for staten til å standardisere ekteskapsalderen og håndhevingen av denne (s. 4).

Konsekvenser for mindreårige ektefeller av at ekteskap ikke blir registrert

Mindreårige ektefeller i uregistrerte ekteskap rammes av de samme konsekvensene som voksne personer i tilsvarende situasjon, selv om ung alder trolig forsterker sårbarheten. Enten de er mindreårige eller myndige, vil kvinner/jenter som lever i uregistrerte ekteskap, ikke ha noen rettigheter som gift, men være å anse som enslige personer i juridisk forstand. Dette vil for eksempel kunne få store konsekvenser i tilfelle mannen tar ut skilsmisse eller forlater kona. Da vil hun verken ha krav på å få utbetalt utsatt brudegave² eller forsørgerbidrag for barn de har sammen. Dersom mannen dør, vil hun heller ikke ha foreldrerett til felles barn, ei heller arverett (USAID 2014, s. 18; Arab Weekly 2015; Barazanji 2017).

For å etablere sine ektekapelige rettigheter (herunder foreldreretten til egne barn) i tilfelle ektemannen er død, har skilt seg fra henne, ikke er til stede eller nekter å registrere ekteskapet,

² Dette er den delen av brudegaven som ikke ble utbetalt ved ekteskapsinngåelsen. For mer om hva en utsatt brudegave er, se Landinfo 2014, s. 8.

må kvinnen/jenta etter-registrere ekteskapet ved en familiedomstol. Dette er kompliserte prosedyrer (se USAID 2014, s. 26-30; Arab Weekly), som krever ressurser og mot, og det er nærliggende å tenke seg at dette vil være vanskeligere jo yngre man er, kanskje særlig dersom det innebærer å sette seg opp mot svigerfamilien. USAID (2014, s. 28) viser for øvrig til at det for mindreårige kan være en tilleggsbekymring å møte foran en domstol når de ikke bare har unnlatt å registrere ekteskapet, slik de er lovpålagt å gjøre, men også har giftet seg under den ekteskapelige lavalder.

Et annet problem er at de uregistrerte ekteskapene også vil føre med seg et stort omfang av uregistrerte barn. Ifølge en irakisk advokat som Arab Weekly (2015) har snakket med, er det barna i de uregistrerte ekteskapene som er de fremste ofrene. For å få tilgang til offentlige helsetjenester, skolegang og offentlig matrasjon til barnet må foreldrene fremvise ID-kort for barnet. Dette krever at barnet har fått fødselsattest, noe det ikke får dersom foreldrenes ekteskap ikke er registrert.

Advokater som har prøvd å hjelpe til med å få opprettet dokumenter for barn fra uregistrerte ekteskap, forteller om kompliserte prosedyrer der utfallet ikke nødvendigvis er gitt (Arab Weekly 2015). I et tenkt tilfelle der moren er mindreårig og er blitt forlatt av mannen, vil sjansene trolig være enda mindre for å komme noen vei.

USAID (2014, s. 18) viser dessuten til at man må ha ekteskapsattest for å kunne benytte seg av fødselspleie ved offentlige sykehus, og at barn fra uregistrerte ekteskap derfor som regel fødes hjemme, eventuelt med jordmor til stede. Dette medfører en alvorlig helserisiko for fødende jenter under 18 år, som krever spesiell oppfølging ved fødsler.

Finnes det noe hjelpeapparat for gifte personer som er mindreårige?

Ifølge Norges ambassade Amman (møte 2017) finnes det ikke noe særskilt hjelpeapparat en mindreårig som er blitt giftet bort, kan henvende seg til ved behov. Med unntak av i KRI, der det finnes visse offentlige tiltak og tilfluktsmuligheter, har ikke myndighetene etablert noen spesifikke hjelpeordninger. I landet ellers er det etter ambassadens oppfatning, de frivillige organisasjonene som er det reelle hjelpeapparatet. De få «krisesentrene» som finnes, er hemmelige og som oftest drevet av privatpersoner i deres eget hjem.

I en rapport fra det amerikanske utenriksdepartementet (2016) blir det imidlertid påpekt at irakiske myndigheter har åpnet et permanent krisesenter for ofre for menneskesmugling i Bagdad, og at både sentrale myndigheter og KRG arbeider med å forbedre tjenestetilbudet til personer som har overlevd fangenskap hos ISIL. Tvangsgifte med ISIL-medlemmer regnes da som en form for fangenskap. Man er kjent med at både voksne og mindreårige har kommet i denne situasjonen. Tilbudet til ofrene skal ifølge rapporten variere sterkt fra sted til sted, og flere av tilbudene skal dessuten være utenfor rekkevidde for mange. Noen støtte til organisasjoner som engasjerer seg, har imidlertid ikke myndighetene stilt med. Det påpekes også at myndighetene i KRI gjennomførte en bevisstgjøringskampanje om barneekteskap i 2015 (U.S. Department of State 2016).

Landinfo og Lifos har tidligere møtt en representant for den frivillige organisasjonen al-Taqwa i Basra, som opplyste at de drev et senter som bl.a. prøver å bistå barn fra uregistrerte ekteskap med å få opprettet ID-dokumenter (Landinfo & Lifos 2012, s. 23).

Ifølge Arab Weekly (2015) åpner loven for at man kan søke om å få dokumentert foreldreskap på medisinsk grunnlag ved bl.a. DNA-prøver. Avisartikkelen viser også til at det finnes

Respons Irak: Uregistrerte ekteskap som involverer mindreårige

advokater som bistår kvinner i å få etter-registrert ekteskap og foreldreskap, og at myndighetene i 2015 drev en kampanje for å oppfordre par til å registrere ekteskapet sitt. Det nevnes også at myndighetene har opprettet en ordning med fri juridisk bistand i «alle distrikter», men uten å presisere om dette gjelder over hele landet, eller bare i Bagdad.

Landinfos kommentar

Det er ifølge irakisk familielov anledning til å gifte seg med en mindreårig ned til 15 år, forutsatt at det er gitt samtykke fra foreldre/verge. Det antas at svært mange slike ekteskap ikke blir registrert, selv om noen blir det. Årsakene til at mange ikke registreres, knytter seg til kulturelle, sosiale, økonomiske og religiøse forhold. Mulighetene til å bli gift uten å registrere ekteskapet, benyttes også av praktiske grunner.

Det er vanskelig å finne noen statistisk belagt trend for omfang og forekomst, men kildeutsagn kan tyde på at antallet øker, særlig blant internflyktninger.

Konsekvensene for den som blir gift som mindreårig uten at ekteskapet blir registrert, kan være store, både for jenta selv og for ekteparets barn.

Det hjelpeapparatet som finnes virker lite utbygget, og vi har ikke kunnet fastslå hva slags dekning det eksisterende tilbudet faktisk gir.

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

- Arab Weekly (2015, 30. oktober). Unregistered marriages a trap for Iraqi women. *Arab Weekly*. Tilgjengelig fra <http://www.thearabweekly.com/?id=2615> [lastet ned 20. september 2017]
- Barazanji, R. (2017, 13. juni). *Iraqi Child Marriage Proposal Reflects Worrying Trend*. Washington DC: United States Institute for Peace – USIP. Tilgjengelig fra <https://www.usip.org/blog/2017/06/iraqi-child-marriage-proposal-reflects-worrying-trend> [lastet ned 15. september 2017]
- Girls not Brides (2017). *Child Marriage around the World: Iraq*. London: Girls not Brides. Tilgjengelig fra <http://www.girlsnotbrides.org/child-marriage/iraq/> [lastet ned 15. september 2017]

Respons Irak: Uregistrerte ekteskap som involverer mindreårige

- Girls not Brides (2015, 14. oktober). *Prevention of and Response to Child Marriage. Kurdistan Region of Iraq (KRI). Inter Agency Guidance Note*. London: Girls not Brides. Tilgjengelig fra <http://www.girlsnotbrides.org/wp-content/uploads/2017/06/CM-interagency-guidance-Kurdistan-Iraq-2015.pdf> [lastet ned 15. september 2017]
- Landinfo (2014, 12. september). *Irak: Muslimsk ekteskapsinngåelse og skilsmisse*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <http://landdatabasen/Midtøsten/Irak/Filarkiv/Irak%20Temanotat%20Muslimsk%20ekteskapsinngåelse%20og%20skilsmisse%20GRHA%20oppdatering%2012092014.pdf> [lastet ned 21. september 2017]
- Lifos & Landinfo (2012, 7. mars). *Basra: Rapport från svenska Migrationsverkets och norska Landinfos utredningsresa till Basra, södra Irak, 15 – 20 oktober 2011*. Stockholm og Oslo: Lifos & Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/2106/1/2106_1.pdf [lastet ned 15. september 2017]
- Minority Rights Group International & Ceasefire Centre for Civilian Rights (2014, 4. november). *The Lost Women of Iraq: Family-based violence during armed conflict*. London: Minority Rights Group International & Ceasefire Centre for Civilian Rights. Tilgjengelig fra https://www.ceasefire.org/wp-content/uploads/2016/09/The-Lost-Women-of-Iraq_ENG-OCTOBER-2015_WEB.pdf [lastet ned 21. september 2017]
- Norges ambassade i Amman (2016, 4. oktober). Innberetning om mindreårige ekteskap. Dokumentet er ikke offentlig tilgjengelig.
- Personal Status Law (1959). Tilgjengelig via Refworld <http://www.refworld.org/docid/469cdf3011.html> [lastet ned 15. september 2017]
- UNFPA, dvs. UN Population Fund (2016, august). *Child Marriage In Kurdistan region – Iraq*. New York: UNFPA. Tilgjengelig fra <http://iraq.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Child%20Marriage%20Broucher%20English%20Final%20covers%206.pdf> [lastet ned 15. september 2017]
- UNICEF (2016). *The Situation of Children in Iraq*. New York: UNICEF. Tilgjengelig fra <https://www.unicef.org/iraq/children.html> [lastet ned 15. september 2017]
- UNICEF (2013). *State of The World's Children 2015 Country Statistical tables. Iraq*. New York: UNICEF. Tilgjengelig fra https://www.unicef.org/infobycountry/iraq_statistics.html [lastet ned 15. september 2017]
- UNICEF (2011). *The Situation for Women and Children in Iraq. Highlights from the Multiple Indicator Cluster Survey 4 (MICS 4)*. New York: UNICEF. Tilgjengelig fra https://www.unicef.org/iraq/MICS_highlights_ENGLISH_FINAL.pdf [lastet ned 15. september 2017]
- USAID, dvs. U.S. Agency for International Development, Iraq Access to Justice Programme (2014, mars). *Values of Access to justice and Unregistered Marriage*. Washington D.C.: USAID. Tilgjengelig fra http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00K2Z4.pdf [lastet ned 21. september 2017]
- U.S. Department of State (2016). *Trafficking in persons report: Iraq*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2016/258787.htm> [lastet ned 15. september 2017]

Muntlige kilder

- Norges ambassade i Amman. Møte i Amman 27. februar 2017.
- UNICEF. Møte i Bagdad 28. februar 2017.

Respons Irak: Uregistrerte ekteskap som involverer mindreårige

© Landinfo 2017

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.